

Rodna ravnopravnost u katoličanstvu i protestantizmu

Sladojević, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:979879>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Prijediplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Ana Sladojević

**Rodna ravnopravnost u katoličanstvu i
protestantizmu**

Završni rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Prijediplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Rodna ravnopravnost u katoličanstvu i protestantizmu

Završni rad

Student/ica:

Ana Sladojević

Mentor/ica:

Mr. sc. Ratko Čorić

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Ana Sladojević**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Rodna ravnopravnost u katoličanstvu i protestantizmu** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 7. rujna 2023.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Povijesni pregled podjela u kršćanstvu	2
2.1 <i>Katolicizam</i>	2
2.2 <i>Pravoslavlje</i>	3
2.3 <i>Protestantizam</i>	4
3. Feminizam kao pokret za emancipaciju žena	5
4. Položaj žena u katoličanstvu	6
4.1 <i>Slika žene kroz Stari i Novi zavjet</i>	6
4.2 <i>Značajne pape za promicanje ravnopravnosti spolova</i>	7
4.3 <i>Važni dokumenti i događaji za promicanje prava žena u Crkvi</i>	10
4.4 <i>Ređenje žena</i>	12
4.5 <i>Položaj žene u Crkvi u suvremenom svijetu i u Hrvatskoj</i>	13
5. Položaj žena u protestantizmu	16
5.1 <i>Učenja najvažnijih protestantskih reformatora</i>	17
5.2 <i>Značajne žene kroz povijest protestantizma</i>	18
5.3 <i>Ređenje žena</i>	19
5.4 <i>Pogled na žene protestantkinje kroz povijest do danas</i>	20
5.5 <i>Rodna ideologija iz perspektive nekih protestantskih crkava</i>	22
6. Zaključak	25
7. Literatura	27

Rodna ravnopravnost u katoličanstvu i protestantizmu

Sažetak

Ovaj rad se bavi problematikom koju uzrokuje tradicionalan stav Katoličke crkve prema ženi i njenom položaju, u odnosu na otvoreniji i rodno ravnopravniji stav koji zauzimaju protestantske crkve. Uzrok takvog stava Katoličke crkve pronalazimo u njenom nauku koji se oslanja na Bibliju naglašavajući dominantnost muškarca i pasivnost žene. Osim toga, brak gledaju kao zajednicu isključivo muškarca i žene, dok sve ostalo oštro osuđuju. U nauku Katoličke crkve javlja se nemogućnost življenja njenih vjernika u potpunoj slobodi. S druge strane, protestantizam, kojeg čini velik broj denominacija, čini niz različitih gledišta koja zauzimaju spram žene pa se tako javljaju razlike čak i unutar samog protestantizma. No, gledajući protestantizam kao cjelinu, stav prema ženi i njenim pravima znatno je liberalniji, nego što je to slučaj u Katoličkoj crkvi. Velik dio protestantskih crkava naglašava vrijednosti slobode i individualizma, koje imaju značajnu ulogu u definiranju rodne ravnopravnosti. Također, prihvaćaju i tzv. rodnu ideologiju, koja zagovara stajalište da je čovjek onaj koji stvara ženu i muškarca vlastitim odgojem ili kulturnim i društvenim utjecajima. Veliku pozornost privlači poznata feministkinja Simone de Beauvoir svojom rečenicom: „*Ženom se ne rađa, ženom se postaje*“. Njena izjava dovela je do raznih debata koje su se vodile između Katoličke crkve, koja oštro osuđuje tzv. rodnu ideologiju i onih koji je podržavaju, boreći se za potpunu rodnu ravnopravnost.

Ključne riječi: protestantizam, katoličanstvo, žene, rodna ravnopravnost, sloboda

Gender equality in Catholicism and Protestantism

Abstract

This paper deals with the problem caused by the traditional attitude of the Catholic Church towards women and their position, in relation to the more open and gender-equal attitude of the Protestant churches. The reason for such an attitude of the Catholic Church is found in its doctrine, which relies on the Bible, emphasizing the dominance of men and the passivity of women. In addition, they see marriage as a union of only a man and a woman, while they strongly condemn everything else. The teaching of the Catholic Church shows the impossibility of its believers living in complete freedom. On the other hand, Protestantism, which consists of a large number of denominations, consists of a number of different positions that they take towards women, and thus there are differences within Protestantism itself. However, looking at Protestantism as a whole, the attitude towards women and their rights is much more liberal than is the case in the Catholic Church. A large part of Protestant churches emphasize the values of freedom and individualism, which play a significant role in defining gender equality. They also accept the so-called a gender ideology that advocates the point of view that it is the man who, through his own upbringing or cultural and social influences, creates a woman and a man. The famous feminist Simone de Beauvoir attracts a lot of attention with the sentence: "One is not born a woman, one becomes a woman." Her statement led to various discussions between the Catholic Church, which strongly condemns the so-called gender ideology and those who support it, fighting for complete gender equality.

Key words: Protestantism, Catholicism, women, gender equality, freedom

1. Uvod

Položaj žena u društvu samo po sebi aktualno je pitanje i danas, osobito je zanimljivo ukoliko ga se smjesti u posebni kontekst koji podrazumijeva religijska i kulturološka pitanja. U tom će se kontekstu u ovom radu istaknuti položaj žena i njihova uloga u Katoličkoj crkvi i protestantskim crkvama. Prava žena u crkvi određuju stupanj njihove slobode u kreiranju vlastitog života te donošenju važnih odluka (Matković Vlašić, 1977). U kršćanstvu su se crkvenim raskolom 1054. godine pravoslavne crkve odvojile od Katoličke crkve, dok su se reformacijom u 16. stoljeću od nje odvojile i protestantske crkve. Položaj žena razlikuje se u svakoj od tri spomenute kršćanske vjeroispovijesti, no najveća razlika uočena je između katoličanstva i protestantizma, što će biti i centralna tema ovog rada. Cilj je dovesti u vezu položaj žena i njihova prava u protestantskim crkvama u odnosu na položaj i prava žena u Katoličkoj crkvi pa i osobito u Hrvatskoj. Kako bi došlo do promjene prava žena u crkvama, nužne su reforme koje proizlaze iz samih crkava (Anić, 2011). Katolička je crkva u odnosu na protestantske crkve više tradicionalna, u onom smislu u kojem se štuje hijerarhija i zakon te je sve regulirano iznimno ograničenim reformama.

Jedan od glavnih motiva bavljenja ovom tematikom proizlazi iz nedostatka pisanih radova te nedovoljnog bavljenja pravima i položajem žena u katoličanstvu i protestantizmu. Cilj je ovog završnog rada prikazati položaj žena u katoličanstvu i protestantizmu te dati uvid u čimbenike koji dovode do znatno neravnopravnijeg položaja žena u katoličanstvu, nego li je to slučaj s protestantizmom. Rad je strukturiran u nekoliko poglavlja. Na samom početku, osvrnut ćemo se na povijesni pregled podjela u kršćanstvu, odnosno rascjepa kršćanstva na katolicizam, pravoslavlje i protestantizam. Zatim ćemo preći na središnju temu ovog rada, a to je položaj žena u katoličanstvu i protestantizmu. Naglasit ćemo glavne razlike te ih potkrijepiti s relevantnim primjerima iz povijesti prethodno spomenutih konfesija. Na samome kraju, sloboda i individualizam navedeni su kao čimbenici koji imaju ključan utjecaj na pitanje rodne ravnopravnosti u katoličanstvu i protestantizmu te s čijim ćemo objašnjenjem zaključiti cijeli rad. Sloboda i individualizam bitne su vrijednosti koje su se razvile i afirmirale tijekom novog vijeka i osobito u modernom društvu, a koje su ujedno i jedna od smjernica protestantizma u kršćanskoj tradiciji. Upravo se zbog toga ističe značaj protestantizma u afirmiranju tih vrijednosti, koje imaju neospornu ulogu i u definiranju rodne ravnopravnosti.

2. Povijesni pregled podjela u kršćanstvu

Prije prelaska na glavni dio ovog rada, koji se odnosi na položaj žena u katoličanstvu i protestantizmu, dat će se kratki povijesni pregled podjela unutar kršćanstva, gdje će posebno biti stavljen naglasak na Katoličku crkvu te pravoslavne i protestantske crkve.

Kršćanstvo je monoteistička svjetska religija koju čine brojne kršćanske crkve, sekte i zajednice. Utemeljitelj kršćanstva je Isus Krist, a njegovi sljedbenici nazivaju se kršćanima. Kršćanstvo se kroz povijest dijelilo na više vjeroispovijesti, a to su katolicizam, pravoslavlje, protestantizam, nestorijanizam i monofizitizam. Njima pripadaju i odgovarajuće crkve, Katolička crkva, pravoslavne i protestantske crkve te istočne pretkalcedonske crkve. Pretkalcedonske kršćanske crkve, nestorijanske i monofizitske, prve su se odvojile za vrijeme prvih ekumenskih koncila 431. i 451. godine. Kršćanstvo je nastalo u I.st. u Palestini unutar židovstva. Nedugo zatim, izdvojilo se kao posebna religija šireći se po Rimskom Carstvu (Rebić, 2002). Kršćanstvo društvenu moć i ugled stječe pod vladavinom rimskog cara Konstantina koji ga je prihvatio te je u tom kontekstu predstavljajući instituciju moći, car Konstantin širio kršćanski kult u Rimskom Carstvu jer je sebe smatrao Kristovim zamjenikom. Kršćani su štovali istog Boga kao i Židovi (Woodhead, 2004). *Sveto pismo* Staroga i Novog zavjeta, usmena kršćanska predaja i tradicija izvori su kršćanstva. Pet glavnih istina u kršćanstvu su: 1. monoteizam i Trojstvo, Otac, Sin i Duh Sveti tri su osobe koje se nalaze u Bogu; 2. stvaranje i Božja milost; 3. utjelovljenje i otkupljenje; 4. besmrtnost ljudske duše i uskrsnuće tijela; 5. raj ili pakao koji su uvjetovani ljudskim ponašanjem i Božjom milošću. Od prethodno spomenutih kršćanskih vjeroispovijesti većinu sačinjavaju katolici, zatim protestanti, pravoslavci i na kraju monofiziti i nestorijanci, kojima pripada najmanji broj članova (Rebić, 2002).

2.1 Katolicizam

Katolicizam je jedna od glavnih vjeroispovijesti kršćanstva i Katoličke crkve, čiji je nauk određen na 21 ekumenskom koncilu. Katoličkoj crkvi pripada Rimokatolička crkva te manji broj istočnih katoličkih crkava. Rim je središte Katoličke crkve. Na vrhu je papa, odnosno rimski biskup, dok je Sveta stolica u Vatikanu vrhovno tijelo iz kojeg se upravlja. Neke od karakteristika koje izdvajaju Katoličku crkvu od ostalih kršćanskih crkava su: celibat svećenika, hijerarhija, vjera u dogme, obveza nazočnosti vjerskim liturgijama te primanje sakramenata. Javljala su se različita heretička poučavanja koja su se temeljila na odbacivanju vjerskih dogmi, kao što su gnosticizam, montanizam, nestorijanizam, monofizitizam i dr. Pripadnike hereze karakterizira sloboda izbora vjere. Milanski edikt je uredba kojom je Crkva 313. godine dobila

pravo javnosti. U to vrijeme, odnos Crkve i države promatrao se sa dva stajališta: cezaropapizam je prevladavao na Istoku, dok se na Zapadu tijekom srednjovjekovlja vodila borba između duhovne i svjetovne vlasti. Raspadom Rimskog Carstva, na Istoku se razvilo prvo eremitsko redovništvo, koje predstavlja način pustinjačkog života redovnika, dok je Zapad karakterizirala politička i civilizacijska dimenzija. Istok i Zapad sve su se češće sukobljavali zbog želje i nastojanja carigradskog patrijarhata na Istoku da stekne približno istu vlast kao što je imao papa na Zapadu. Sukobi su eskalirali 1054. godine i doveli do Istočnog raskola. Srednji vijek obilježen je i križarskim ratovima te osnivanjem inkvizicija koje su se borile protiv heretika (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021).

Pripadnikom Katoličke crkve postaje se krštenjem. *Sveto pismo* i predaja dva su oblika izvora vjerskih dogmi. Nauk o čistilištu, primanje sakramenata, pisana objava i tradicija, bezgrješno začeće, Marijino uznesenje na nebo i dr., samo su neke od dogmi koje su prisutne u katolicizmu, ali ih ostale kršćanske vjeroispovijesti ne prihvaćaju. Svi vjerski obredi odvijaju se u bogoštovnim prostorima kao što su kapela, crkva ili bazilika, a obavljaju ih biskupi, đakoni ili prezbiteri. Svako kršenje katoličkog morala smatra se grijehom. Liturgijsko-sakramentalna duhovnost osnovni je oblik duhovnosti u katolicizmu (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021). Katolici se dijele na rimokatolike i grkokatolike obzirom na crkvene obrede i tradiciju. Sakralna umjetnost, koju čini crkvena glazba, slikarstvo, kiparstvo, liturgijsko ruho i predmet, arhitektura i dr., u katolicizmu imaju poseban značaj te su uključeni u bogoštovlje (Rebić, 2002). Kao što je prethodno spomenuto, Katolička crkva u potpunosti prihvaća celibat svećenika. Također, ženama nije omogućeno pristupanje sakramentu ređenja te samim tim ne mogu biti svećenice.

2.2 Pravoslavlje

Velikim istočnim raskolom 1054. godine, pravoslavlje se odvojilo od katolicizma. Dok je katolicizam organiziran kao jedinstvena Katolička crkva, pravoslavlje se podijelilo na više pravoslavnih crkava s obzirom na narodnost. Izostanak nauka o čistilištu i proizlaženju Duha Svetoga karakteristika je pravoslavlja. Đakon, prezbiter i episkop predstavljaju tri oblika svetog reda. U crkvama se pjeva, ali bez pratnje instrumenata. Eparhija predstavlja administrativnu pokrajinu koja je podijeljena na parohije. Mitropolit ili metropolit je episkop ili arhiepiskop manje crkvene provincije, dok je kod velikih na čelu patrijarh. Sveti sinod upravno je tijelo crkve na kojemu se donose važne odluke o raznim crkvenim pitanjima. Pripadnike pravoslavne vjeroispovijesti čine laici, monasi i svećenstvo. Laici najvećim dijelom upravljaju zajednicom te donose odluke o crkvenim poglavarima. Monasi i monahinje žive asketski i duhovni način

života u manastirima, odnosno samostanima. U pravoslavnim crkvama svi su redovnici monasi, dok kod zapadnih crkava to nije slučaj. (Rebić, 2002). Celibat svećenika je u pravoslavlju ograničen isključivo na episkopa, odnosno biskupa i monaha. Pravoslavne crkve prihvaćaju jednak stav kao i Katolička crkva, ističući da se zaređivati mogu isključivo muškarci.

2.3 Protestantizam

Reformacija kao vjerski pokret je u razdoblju 1517.-1564.godine proistekla iz nauka Martina Luthera. Kasnije je rezultirao zapadnim crkvenim raskolom i nastajanjem samostalnih evangeličkih crkava i zajednica, što je dovelo do protestantizma kao nove kršćanske vjeroispovijesti. Na nastajanje protestantizma utjecala su i učenja Calvina i Zwinglija. Protestantizam je kršćanska vjeroispovijest u koju spada nekoliko konfesija, među kojima su najraširenije luteranstvo, kalvinizam i anglikanizam. Uz njih vežemo i njima pripadajuće crkve, a to su: luteranske i evangeličke crkve, reformirane crkve i Anglikanska crkva. U protestantizam spadaju i razne sekte, od kojih su anabaptisti, menoniti, kvekeri najpoznatije (Rebić, 2002). Protestantizam prihvaća samo *Sveto pismo*, osobito Novi Zavjet. Nakon reformatorskog odvajanja od Katoličke crkve, tragali su za vlastitim identitetom. Sloboda savjesti pojedinca, crkvena pluralnost te nauk o opravdanju također su važne karakteristike protestantizma kao kršćanske vjeroispovijesti. U bogoštovnim prostorima protestantskih crkava slike služe samo u svrhu dekoracije, dok je liturgija svedena samo na riječi. Protestanti se međusobno razlikuju s obzirom na nauk, odnos crkve i države te na crkveni ustroj, što često dovodi i do međusobnih sukoba. Ono što im je zajedničko jest odnos prema Bibliji, dobrotvorne organizacije, ekumenizam i misijsko djelovanje. Za njih je crkva zajednica okupljenih vjernika koji predstavljaju Božji narod, a hijerarhija izostaje. Karakteristika pripadnika protestantskih crkava je potpuna sloboda u tumačenju Biblije te sloboda savjesti (Rebić, 2002). Protestantske crkve uglavnom u potpunosti odbacuju celibat svećenika. Ženama je omogućeno sudjelovanje u crkvenim službama, a samim tim i mogućnost ređenja.

Kratkim pregledom glavnih kršćanskih vjeroispovijesti, katolicizma, protestantizma i pravoslavlja, prelazimo na glavni dio rada u kojem ćemo dati detaljniji pregled položaja žena njihovu ulogu u katoličanstvu i protestantizmu, odnosno u Katoličkoj crkvi te u protestantskim crkvama, gdje je razlika najizraženija. No, prije toga reći ćemo nešto o feminizmu kao pokretu koji u svom djelovanju sadrži upravo rodnu ravnopravnost, što je za tematiku ovog rada od iznimmog značaja.

3. Feminizam kao pokret za emancipaciju žena

Kako bi mogli promatrati položaj žene u crkvama, nužno je njen položaj sagledati kroz širi kontekst, odnosno kroz njen položaj u društvu. Tradicionalni patrijarhat bio je jedan od čimbenika koji je pridonosio podređenom položaju žena u društvu koji je trajao stoljećima. Ogledao se u dominantnoj ulozi muškaraca spram podređenih žena, koji svoje izvore nalazi i u Bibliji. Feministički su pokreti bili odgovor na podređen položaj žena i dominaciju muškaraca.

Feminizam kao pokret svoje je ciljeve pokušalo ostvariti kroz tri vala. Do prvog vala dolazi u 18. stoljeću te traje sve do druge polovice 20. stoljeća. Središta su mu bila u Velikoj Britaniji i SAD-u, odakle se širio i na ostale zemlje. Ono što je feminizam htio ostvariti kroz prvi val bilo je ukidanje diskriminacije te dobivanje prava glasa, prava na obrazovanje te prava na mogućnost zaposlenja. Začetnica modernog feminizma, Mary Wollstonecraft, smatrala je da je nedostatak znanja uzročnik neravnopravnog položaja žena u društvu. Engleska je predstavljala središte modernizacijskih promjena, gdje su se pojavile sufražetkinje, žene koje su se borile za prava žena na glasovanje, ali i za sveukupnu ravnopravnost spolova. Došlo je do razdora između sufražetkinja koje su dopuštenim sredstvima htjele ostvariti svoje ciljeve i onih koje su koristile radikalnije načine. Isključivanje žena na temelju rase ili socio-ekonomskog statusa, bili su čimbenici koji su utjecali na slabljenje feminističkog pokreta. Prvim svjetskim ratom mijenja se i djelovanje žena u javnoj sferi, jer je došlo do nedostatka muške radne snage te je zapošljavanje žena bila jedina opcija. Dobivanje prava glasa žena odvijalo se većinom između dva svjetska rata. Do drugog vala feminizma dovela je diskriminacija i seksizam koji se nisu iskorijenili. Poznata je rečenica: „*Ženom se ne rađa, ženom se postaje*“ Simone de Beauvoir iz njene knjige „*Drugi spol*“, kojom se iskazuje protivljenje atributima koje se dodjeljuju ženama, kao što su ovisnost o muškarcima i pasivnost. Beauvoir smatra da se žena sama izgrađuje, a ne da se rađa s tim osobinama i svojstvima. Društvena slika žene kao supruge, kućanice, majke i seksualnoga objekta stvara prepreke u stvaranju vlastitog identiteta. Doprinosi drugog vala feminizma ogledaju se kroz pretvaranje bračnih i obiteljskih problema u javne probleme. Žena je dobila pravo da sama odlučuje o ispravnosti pobačaja i korištenju kontracepcije. Također je postalo legalno prekinuti brak, iako je dotada u religijskim normama bilo protuzakonito. Treći i posljednji val feminizma nastaje 80-ih i 90-ih godina 20. stoljeća kao reakcija na neostvarena prava nakon drugog vala. To se nezadovoljstvo najvećim dijelom odnosilo na prava koja uživaju samo žene koje su bijele rase, heteroseksualke, obrazovane te pripadnice srednje klase (Mihaljević, 2016). Ove promjene koje je inicirao i ostvario feminizam kao pokret imale su, dakako, svoj odjek i u kršćanskim vjeroispovijestima i crkvama.

4. Položaj žena u katoličanstvu

Obzirom na to da je Crkva dio društva, Crkva utječe na ženin položaj u društvu, baš kao što i društvo ima velik utjecaj na ženin položaj u samoj Crkvi (Matković Vlašić, 2002). Kulturalno i političko okruženje također utječe na prihvaćanje ili odbacivanje ljudskih prava žena, ali i na razumijevanje vlastite religijske tradicije (Anić, 2011). Modernizam i industrijska revolucija su se u Crkvi tijekom 19. i 20. stoljeća promatrali kao negativne pojave, u onom smislu u kojem njihov utjecaj može dovesti do hereze unutar bitnih Crkvenih vjerovanja, osobito onih koji se tiču patrijarhalnih odnosa u obitelji i širem društvu koje njeguje Crkva (Volarević, 2018). Ono što crkve može dovesti u lošiji položaj prihvaćanjem temeljnih ljudskih prava žena je njihova manja autonomija u vlastitom djelovanju i uređenju (Anić, 2011). Nakon Drugog svjetskog rata raste sve veća svijet o položaju žena u društvu i Crkvi, na što je utjecao nagli razvoj tehnologije širom svijeta. Pitanje prava žena došlo je do međunarodne razine, pod vodstvom rasprava unutar UN-a (Volarević, 2018). Katolička crkva ima važan utjecaj na ljudska prava, pa i prava žena, zbog donošenja važnih odluka na međunarodnoj razini Svete Stolice u Ujedinjenim narodima (Anić, 2011).

U ovom poglavlju dat će se uvid u poimanje žene kroz Stari i Novi zavjet, ali i kroz prikaz suvremene žene u Katoličkoj crkvi, s posebnim naglaskom na Republiku Hrvatsku. Istaknut će se važne osobe koje su kroz povijest utjecale na ženin položaj u Crkvi te će se kratko osvrnuti na sve dokumente, spise i događaje koji su doprinijeli ženinom boljem i ravnopravnijem položaju u Crkvi, ali i društvu. Također, dat će se uvid u sve zastupljeniji problem koji se ogleda u nemogućnosti ređenja žena.

4.1 Slika žene kroz Stari i Novi zavjet

Naglasak je potrebno staviti na gledanje žene kroz Bibliju, odnosno kroz Stari i Novi zavjet jer je bez tih razmatranja nemoguće dalje diskutirati o položaju žene u Crkvi. U Starom nas zavjetu već Knjiga Postanka uvodi u stvaranje žena od muškarca i radi muškarca (Matković Vlašić, 2002). Iako se u njoj naglašava ravnopravnost i jednakost muškarca i žene, prva žena je stvorena iz muškarčevog rebra kako bi mu bila pomoć (Anić, 2011). Kroz cijeli Stari zavjet žena je bila pod vlasništvom oca i muža, čak joj se pripisuje i krivica za prvi grijeh (Volarević, 2018). Obzirom da katoličanstvo Stari zavjet dijeli sa židovstvom, govori se o ženi židovskog podrijetla. Dok je muškarac sebe smatrao razumnim, na ženu je gledao kao na nerazumnu, emotivnu i zlu. Zakon je tada nalagao da ukoliko žena postane udovica, ženi se bratom svog pokojnog muža. Možemo vidjeti da se od tada žena već počela gledati kao objekt, jer im je

jedino bitno bilo zadržati je u istom plemenu. Sloboda je za ženu bila veća prije udaje, nego nakon nje (Matković Vlašić, 2002).

U Novom zavjetu tekstovi se pišu po uzoru na starozavjetnu i patrijarhalnu tradiciju koja je vidljiva iz ženine podređenosti mužu (Črpić, Sever, Mravunac, 2010). Isus Krist donosi prekretnicu jer ženi pristupa jednako kao i muškarcu, što se suprotstavljalo tadašnjim društvenim obrascima (Volarević, 2018). Javno djelovanje započeo je zbog svoje Majke. Protivio se svakom obliku diskriminacije žena (URL 1). Blažena Djevica Marija najvažniji je ženski lik u Crkvi. Marija je važna zbog svoje poniznosti, prihvaćanja različitosti, a i sama je Crkva prihvatila te vrijednosti u svoje naučavanje (Parlov, 2011). Sklapanjem braka, muž i žena postaju jedno tijelo te se očekivalo da muž treba ljubiti ženu, baš kao što je i Krist ljubio Crkvu. Iako je Krist u Novom zavjetu uveo nova razmatranja čovjeka, pa tako i žene, i dalje je zadržana tradicionalna slika žene (Matković Vlašić, 2002).

Tumačenjem Biblije i predstavljanjem žene kao pomoći muškarcu, žena je obilježena kroz cijelu povijest Crkve pa sve do danas (Matković Vlašić, 2002). Nejednakost između muškarca i žene tumače stvaranjem žene iz muškarčeva rebra, a ne iz glave. To ženu karakterizira osjećajnom, brižnom i manje razumnom (Anić, 2011). No, Bibliju ne možemo tumačiti doslovno, već shodno vremenu u kojem je nastala. Osim patrijarhalnih elemenata u kojima dolazi do naglašavanja nejednakosti između muškarca i žene, Biblija sadrži i tekstove u kojima se ističe jednakost (Matković Vlašić, 2002).

4.2 Značajne pape za promicanje ravnopravnosti spolova

U ovom dijelu, izdvojit ćemo nekoliko rimskih biskupa, odnosno papa koji su imali snažan utjecaj na emancipaciju žena i njihov položaj u društvu i Crkvi. Pape će biti navedeni kronološki po vremenu obavljanja vlastitog pontifikata.

Društvene promjene tijekom 18. i 19.st. utjecale su na društvo općenito, ali i na Katoličku crkvu. Papa Grgur XVI. se protivio modernizmu, dok se Pio IX. protivio slobodi izbora i savjesti, ali i odvajanjem Crkve od države. Jedno od prvih zabilježenih razmišljanja o ženi iznosi papa Lav XIII. On je, suprotno od svojih prethodnika, pokušao Crkvu pomiriti s modernim svijetom i kulturom, ali je utjecaj tradicije bio jači (Volarević, 2018). Jedna od najvažnijih njegovih enciklika je „*Rerum novarum*“ (1891.), prva enciklika u Crkvi koja se bavila ljudskim radom. U njoj je naznačena otpornost prema radu žena i dječjem radu u tvornicama gdje se gubi dostojanstvo (Grünfelder, 2005). Navedenu encikliku potrebno je tumačiti u vremenu u kojem je nastala. Od tada se veći naglasak stavlja na socijalne poteškoće

jer se Crkva tada nalazila između dvije ideologije. Jedna je zagovarala pretjerani individualizam, dok je druga poticala na radikalne pokrete. Smatrao je da za žene nisu fizički teški poslovi te da im je obitelj i odgoj djece ono što im po prirodi pripada, što dovodi do zaključka da ih nije smatrao jednakima spram muškaraca (Volarević, 2018). Ženin rad izvan kuće promatrao je kao prijetnju obitelji i patrijarhalnosti (Butler, 2014).

Papa Benedikt XV. je smatrao da se žena htjela osloboditi od stege obitelji i Crkve, ali također smatra da je ženino prirodno okruženje kuća i obitelj. Iako se nakon Prvog svjetskog rata većina zemalja složila oko mogućnosti ravnopravnog položaja žena s muškarcima, stav Crkve nije se razlikovao od onog što je imala i prije Prvog svjetskog rata. Ističe se govor spomenutog pape talijanskim ženama 21. listopada 1919. godine, gdje ih svojim govorom želi zaštititi od utjecaja feminizma. Odlazak žene na tržište rada poima kao nešto negativno (Volarević, 2018).

Papa Pio XI. zagovara ženinu podređenost mužu, kako je i priličilo za patrijarhalna društva. Upravo zbog ovakvih tumačenja, zagovor emancipacije žena se od strane Crkve shvaćalo kao sredstvo kojim se želi uništiti obiteljski, nacionalni i vjerski identitet. Emancipaciju žene vidi kao izopačenost, jer se žena udaljava od kućanstva i obitelji, kako bi mogla nesebično zadovoljiti vlastite potrebe i ostvariti društveni ugled i uspjeh (Volarević, 2018).

Sve do službe pape Pija XII., ženu se smatralo vrijednom zbog obnašanja uloge majke, dok se od tada, a posebno nakon Drugog vatikanskog sabora, na ženu gleda kao na jednaku muškarcu (Butler, 2014). Tome je pridonijela *Deklaracija o eliminaciji svih vidova diskriminacije nad ženama* iz 1963. godine, predložena od strane UN-a i proizišlih rasprava o pravima žene u obiteljskoj, političkoj, civilnoj dimenziji. O pitanju prava žena počelo se raspravljati s međunarodne razine pod vodstvom UN-a (Volarević, 2018).

Papa Ivan XXIII. bio je prvi papa koji je u potpunosti prihvatio emancipaciju žena i njihovo djelovanje u društvu. Smatrao je da žene trebaju imati ista prava i dužnosti, kako u obitelji tako i u društvu. U njegovoj enciklici „*Pacem in terris*“ po prvi put se u Crkvi naglašava ravnopravnost žene i muškarca tokom izbora zanimanja (Volarević, 2018). Od službe pape Ivana XXIII. na ženu se sve više gleda kao na potpuno aktivnu u javnom životu (Butler, 2014).

Papa Pavao VI. ženu počinje promatrati kao ravnopravne s muškarcima. Ističe da je njena uloga odgojiteljice u obitelji nezamjenjiva, baš kao i njena uloga u raznim sferama društvenog života. Njegovo obraćanje ženama bilo je značajno na zatvaranju Drugog

vatikanskog sabora, gdje je smatrao da se žena kreće razvijati u svom punom potencijalu i dobiva položaj kakav do tada nije imala u društvu i Crkvi. Na Božić 1975. godine uvodi pojam „civilizacije ljubavi“, predstavljajući ljubav kao poziv svakog čovjeka (Volarević, 2018).

Njegov nasljednik, papa Ivan Pavao II. se s takvim razmišljanjima slagao te je bio jedini papa koji je najveći broj svojih tekstova posvetio ženama. Naglašava načelo jednakosti u različitosti, kojim želi ukloniti svaki oblik neravnopravnosti među spolovima obzirom na njihovu različitost. Pojam „*novog feminizma*“ također vežemo uz Ivana Pavla II., gdje sve žene poziva da budu stvaratelji takvog feminizma, boreći se protiv svakog oblika diskriminacije vlastitim mislima i djelovanjima. Naglasak stavlja na djelovanje žena kroz njihov vlastiti genij, omogućavajući im stvaranje vlastitog identiteta. Pojam „*genija*“ Ivan Pavao II. povezuje s majčinstvom, iz kojeg proizlazi ženina empatija, nježnost i velikodušnost (Volarević, 2018). Posveta pisma „*Mulieris dignitatem*“ pape Ivana Pavla II. ženama predstavlja značajan događaj u povijesti same Crkve, jer se smatra prvim pismom upućenim ženi u kojem se razmišlja o ženinom dostojanstvu. Donošenje pisma obilježeno je na blagdan Marijinog Uznesenja 15. kolovoza 1988. (Matković Vlašić, 2002). Na Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama koja se 1995. održala u Pekingu, papa Ivan Pavao II. zalagao se za jednaku plaću za jednaki rad, zaštitu zaposlenih žena-majki, razvoj u zanimanju, jednakost muškarca i žene kada su u pitanju brak, ali i društvo (Butler, 2014).

Stavovi pape Benedikta XVI. bili su jednaki njegovim prethodnicima. Bio je potpisnik pisma biskupa „*O suradnji muškarca i žene u Crkvi i svijetu*“ na Kongregaciji za nauk vjere 2004. godine, u kojem je smatrao da se između muškarca i žene treba stvoriti suradnja u kojoj će se naglašavati jednakost muškarca i žene istodobno poštujući njihove individualne različitosti. Na govoru održanom 2012. godine, oštro osuđuje i odbacuje tzv. rodnu ideologiju, smatrajući da je vlastita narav i priroda ono što muškarac i žena već posjeduju stvaranjem od Boga, kako uči crkveni nauk koji se drži slova Starog zavjeta, a ne da je čovjek onaj koji stvara ženu i muškarca vlastitim odgojem ili kulturnim i društvenim utjecajima, kako je to tvrdila feministkinja Simone de Beauvoir svojom izrekom: „*Ženom se ne rađa, ženom se postaje*“. Upravo ovo Crkva ne prihvaća od feminističkog nauka, jer se protivi njenom učenju. Prihvatanjem feminističkog nauka i njihovog svjetonazora, došlo bi do rušenja tradicije i dominacije muškarca u Crkvi. Crkva polazi od toga da su muškarac i žena stvoreni od Boga, bez mogućnosti promišljanja tko su oni zapravo. Po rodnoj ideologiji, čovjek se odriče naravi kao datosti od Boga te se okreće sam sebi kao vlastitom stvaratelju koji mijenja svoju narav i spolnu određenost. Čovjek pojmove "spol" i "rod" sagledava odvojeno te ističe slobodu izbora

da sam odluči želi li biti muškarac, žena ili neki od drugih rodnih identiteta. "Spol" se promatra kao isključivo biološka kategorija, a "rod" kao društveno uvjetovana kategorija. Tzv. rodna ideologija je u ovom smislu shvaćena kao lažna svijest, zastranjivanje od istine koja piše u Bibliji po kojoj je Bog stvorio čovjeka. Iako je bio svjestan da je žena velikim dijelom diskriminirana i podređena upravo zato što je žena, papa Benedikt XVI. ipak nije mogao prihvatiti razlikovanje spola i roda, odnosno da se muškarac i žena konstituiraju tijekom svog odrastanja uz pomoć društvenih, odnosno kulturnih i vrijednosnih utjecaja (Volarević, 2018).

Papa Franjo, koji od 2013. godine obnaša ulogu pape, naglašava potrebu za zaštitom žena. Osim što osuđuje medije koji stvaraju novu sliku o ženi na temelju iskorištavanja i komercijalizacije njenog tijela, iskazuje i protivljenje tradicionalnim pogledima na nejednake plaće muškarca i žene za obavljanje istog rada (Volarević, 2018). Papa Franjo smatra da je stvarnost važnija od ideje, kao što je i vrijeme važnije od prostora. Za određene promjene u Crkvi potrebno je vrijeme, a ne samo prostor (Migles, 2018).

Iako se stav Crkve prema ženama stalno mijenjao, one su unutar nje ostvarile velike doprinose kroz svoja djelovanja, kao što je red udovica i služba đakonisa. Od žena koje su ostvarile najveći doprinos ističu se sv. Terezija Avilska i sv. Katarina Sijenska, koje su 1970. godine proglašene crkvenim naučiteljicama kako bi se smanjila ženina zapostavljenost u Crkvi. Važne su i sv. Hildegarda Bingenška, Majka Terezija i Sveta Terezija Benedikta od Križa koja je svojim zalaganjem za ženin bolji položaj u Crkvi utjecala na sv. Ivana Pavla II. (Volarević, 2018).

4.3 Važni dokumenti i događaji za promicanje prava žena u Crkvi

Svjetski molitveni dan žena koji je krenuo 1887. godine, povijesni je ekumenski događaj koji poziva žene na molitvu jer u njoj vide pomoć. Ta molitva u Hrvatskoj je zaživjela tek 1998. uz podršku župnika Franje Juraka. Prvi petak u ožujku rezerviran je za molitvu širom svijeta. Sadržaj molitve najčešće je prepušten zemljama iz Trećeg svijeta koje su pogođene raznim problemima te to iskazuju i u samoj molitvi (Matković Vlašić, 2002).

Prema Zakoniku kanonskoga prava iz 1917. godine žene su ovisile o muškarcima te su im bile podređene. Žene u to vrijeme nisu imale pravo na obrazovanje i sudjelovanje u Crkvi. Revidiran Zakonik kanonskog prava iz 1983. svojim je promjenama donio napredak. Ženin je položaj postao ravnopravniji, a laicima je omogućeno uključivanje u crkvene službe. Ženama je bio zabranjen svaki pristup oltaru, čak i onda kada bi čitale, sve do 1992. godine kada se donosi odluka da služenje oltarom, kao liturgijskom službom, bude dopušteno samo krštenim

osobama. No, završnu riječ imaju župnici koji mogu odlučiti žele li ženama dopustiti da služe oltaru ili ne (Butler, 2014).

Paradigmu „*Crkva naspram svijeta*“ koja je vladala sve do Drugog vatikanskog sabora, zamjenjuje paradigma „*Crkva u svijetu*“ i za svijet. Drugi vatikanski sabor 1964. godine bio je rezultat ozbiljnog shvaćanja ženinih prava od strane Crkve (Volarević, 2018). Došlo se do zaključka da se Crkva ne može razvijati samo doprinosom muškarca, već da u cijeli proces mora i treba biti uključena žena (Matković Vlašić, 2002). Međutim, pobačaj je strogo osuđen i deklariran kao zločin, a kazna za njegovo počinjenje je automatsko izbacivanje iz Kristove zajednice (Goldberger, 2005). Iako Crkva na Saboru ističe da nisu svi ljudi jednako fizički sposobni, ipak je zaključeno da se svaki oblik diskriminacije po koži, rasi, spolu, jeziku, kulturi, religiji i sl. mora prevladati i otkloniti jer se protive Božjoj volji. Zatvaranjem Sabora, važno je i obraćanje ženama kroz pismo koje predstavlja prvi dokument kojim se Crkva javno obraća svakoj ženi diljem svijeta, pozivajući ih na aktivan doprinos u svakoj sferi društvenog i kulturnog života (Volarević, 2018). Drugi vatikanski sabor imao je za cilj napuštanje statičkog promatranja žene (Grünfelder, 2005).

Ujedinjeni su narodi 1975. godinu proglasili godinom žene, dok desetljeća nakon bivaju posvećena upravo njima. Prva europska sinoda žena održana je 22.-28. srpnja 1996. godine u Austriji. Ljiljana Matković Vlašić iz Hrvatske također je prisustvovala toj sinodi. Iako se sinode najčešće povezuju sa biskupima, ova sinoda imala je njeno prvobitno značenje: „*biti zajedno na putu*“. Govor na sinodi bio je usmjeren na mijenjanje svijeta akcijom žene kroz razne govore iz područja politike, ekonomije, osobnog i duhovnog razvoja i sl.

Promatrajući Republiku Hrvatsku, žene pravo glasa dobivaju tek 1944. godine (Matković Vlašić, 2002). RH je 8.listopada 1991. godine prihvatila Konvenciju UN-a koja se temeljila na otklanjanju svih oblika diskriminiranja žena (Helena Štimac Radin, 2011). Govoreći o ženskim pokretima unutar katoličanstva, značajan je i onaj u Hrvatskoj kojeg je vodila Marica Stanković rođena 1900. godine. Okupljala je mlade žene katolkinje i bila predsjednica *Velikog križarskog sestrinstva* unutar križarske organizacije koja je činila dio Katoličke akcije. Važan je i njen doprinos kroz časopis „*Za vjeru i dom*“ te kroz osnivanje prvog hrvatskog sekularnog instituta „*Suradnice Krista Kralja*“ (Matković Vlašić, 2002). Konvencija Vijeća Europe o prevenciji i borbi protiv nasija nad ženama i nasilja u obitelji smatra se prvim pravnim pokretom takve tematike. Konvencija se još naziva i Istanbulska, jer je sastavljena u Istanbulu 11.svibnja 2011. godine. Hrvatska je konvenciju potpisala 22.siječnja 2013. godine, a Europska unija 13. lipnja 2017 godine. Konvencija je imala nekoliko ciljeva:

pružiti ženama zaštitu od svakog oblika nasilja u društvu i obitelji, ukloniti sve oblike diskriminacije žena i poticati njihovu ravnopravnost s muškarcima. Hrvatska biskupska konferencija ne podržava Istanbulsku konvenciju i njenu ratifikaciju, jer smatraju da je Republika Hrvatska sama sposobna suzbiti nasilje vlastitim zakonima i njihovom provedbom. Oni smatraju da su u Konvenciji zastupljeni elementi rodne ideologije koju nauk Crkve ne podržava. Pozvali su da se Hrvatski sabor izjasni protiv Istanbulske konvencije, koja se protivi stvaranju čovjeka, njegove naravi i temeljnih vrijednosti kao date od Boga. Konvenciju vide i kao vid političke manipulacije Crkvom. No, unatoč tome, Konvencija je ratificirana te čini dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske (URL 2).

4.4 Ređenje žena

Jedan od prvih aspekata sagledavanja prava žena u crkvama jest njihovo sudjelovanje u crkvenim službama, koje se najčešće svodi na mogućnost ređenja žena iako ono nema isto značenje u svim crkvama. U Katoličkoj crkvi ženama nije moguće pristupiti sakramentu ređenja te ne mogu biti svećenice. O pravima žena u Crkvi odlučuju oni koji vode određenu mjesnu crkvu, što je vidljivo iz zakona u Katoličkoj crkvi prema kojem žene mogu biti ministrantice, ali je biskupima i svećenicima dana sloboda da sami donesu završnu odluku (Anić, 2011). Na glavnim pozicijama u crkvama uglavnom su muškarci, jer se u starim kulturama smatralo da su samo oni dostojni razgovora s bogom, što nije iznenađujuće jer su stare kulture bile obilježene patrijarhalnošću. Iako je Bog ženu smatrao dostojanstvenom i jednaku muškarcu, teološki i biblijski tekstovi njen položaj zanemaruju i čine ga manje vrijednim. Papa Franjo izdvojio se od svojih prethodnika, jer je nekim svojim postupcima odstupio od standardnih slika Crkve. Primjer za to možemo vidjeti kod uključivanja žena u obred pranja nogu na Veliki četvrtak, iako je Isus prao noge samo svojim učenicima (Volarević, 2018).

Iako žene nisu uključene u službu ređenja, one su ipak doprinosile Crkvi u Isusovo vrijeme. Sve do Kanonskog prava 1983. godine, žene su se isključivale iz svih crkvenih službi. Uzrok čestih zabrana sudjelovanju rada žena u Crkvi bila je njena manja vrijednost kao žene. Iako je cijeli Božji narod pozvan da sudjeluje u svećeničkoj službi, Krist je apostolima prvima predao taj zadatak. Apostoli su zastupanjem Isusa Krista izgrađivali Crkvu. Nakon razlaza apostola, biskupi postaju zastupnici Boga u zajednici (Matković Vlašić, 2002). U tom je smislu od velike važnosti apostolsko pismo Ivana Pavla II. „*Ordinatio sacerdotalis*“ (O pridržanosti svećeničkog ređenja muškarcima) iz 1994. godine. Papa u pismu iznosi da Crkva nema ovlasti ređenje prepustiti ženama, odnosno nije im omogućeno podijeliti sakrament svetog reda. Katolička crkva nije podržavala ređenje žena iz nekoliko razloga: Kristov izbor muškaraca za

apostole, praksa Crkve koja se ustalila kroz povijest i tradiciju te svjedočanstvo učitelja koje se odnosi na učenje u skladu s vizijom Crkve koju je tada imao Bog. Isus čak ni svoju majku Blaženu Djevicu Mariju nije uključio među dvanaesticu, tako da se njegovo isključivanje žena iz službi i zadaća ne može prepisati njegovu diskriminaciji žena ili njihovom dostojanstvu, već slobodnom činom (Butler, 2014). Isusov izbor dvanaest muških apostola povezuje se sa židovskom tradicijom jer je židovska religija, odnosno judaizam, bila jedina religija u kojoj svećenice nisu postojale. Iako se Isus udaljio od židovske tradicije, ovaj aspekt ostao je prisutan (URL 1). Zabrana ređenja ženama više se promatra kroz utjecaj koji je kultura imala na crkvene oce, nego kroz evanđelja i njegova načela. Također, promatra se i kroz stereotipna razmišljanja o ženinom karakteru i urođenim sposobnostima (Butler, 2014). Božji poziv muškarcima i ženama je jednak, a temelji se na iskrenom zajedništvu Isusovih učenika. Zato neki smatraju da ređenje žena ne bi puno toga promijenilo jer bi se na žene gledalo kao što se gleda i sada. Nije toliko važno osigurati ređenje žena, već je važnija suradnja muškarca i žene u Crkvi, koja naglasak stavlja na međusobnu otvorenost žena i zaređenih muškaraca, kako bi se međusobno nadopunjavali i pridonosili razvoju Crkve (Migles, 2018). Iako im nije omogućeno primanje sakramenta svetog reda, žene ipak sudjeluju u upravljanju Crkvom kroz donošenje odluka u vijećima, sinodama i raznim drugim odborima. Pružena im je i mogućnost zapošljavanja u župama, biskupijama ili katoličkim institucijama (Butler, 2014). Revidiranim Kanonskim pravom iz 1983. ženama nije omogućeno obavljanje Crkvenih službi, ali im je ipak omogućeno sudjelovanje u njima. Ženin položaj u liturgijskim službama sada je proširen na omogućavanje ministriranja djevojčicama, dok žene mogu dijeliti pričest i čitati odlomke iz Biblije (Matković Vlašić, 2002). Neki smatraju da je najutjecajnija žena u 20. stoljeću bila Majka Terezija iz Kalkute, koja je majčinskom ljubavlju utjecala na žene i muškarce svih staleža i starosne dobi. Nije trebala postati svećenica da bi svoje poslanje od Gospodina bolje i uspješnije izvršavala. Upravo ta majčinska dimenzija i briga za druge, ženu otkriva kroz sliku Majke Crkve te doprinosi samoj Crkvi (Parlov, 2011).

4.5 Položaj žene u Crkvi u suvremenom svijetu i u Hrvatskoj

Prethodna dva stoljeća vodi se borba za ljudska prava, ali i za postizanje ravnopravnosti u svim sferama društvenog života. Raste svijest o nemogućnosti ograničavanja žene isključivo na ulogu majčinstva i funkciju rađanja (Črpić, Sever, Mravunac, 2010). Religioznije žene sklonije su odgajanju i rađanju više djece, kao i stavljanju obitelji i bračnog života iznad poslovne karijere i društvenog života. Upravo zbog te činjenice, politika, mediji, ali i dominantno javno mnijenje i sekularni diskurs smatraju da Crkvu treba isključiti iz društva i svih društvenih pitanja. Dok je u predmodernim društvima Crkva promovirala patrijarhalne

vrijednosti koje su poticale ženinu diskriminaciju, u suvremenom društvu je tu ulogu preuzelo samo potrošačko društvo, koje kroz medije i reklame naglašava individualizam i ugodu (Volarević, 2018). Istraživanja koja povezuju religioznost i uloge muškaraca i žene, često pokazuju da su oni aktivniji vjernici ujedno i konzervativniji. U Hrvatskoj su također provedena razna istraživanja na ovu temu koja pokazuju da se Hrvatska svrstava u tradicionalne zemlje, a hrvatsko društvo prilično je patrijarhalno u pogledu nejednakih društvenih statusa i prava, ali i nejednakih mogućnosti pri zapošljavanju (Črpić, Sever, Mravunac, 2010). Osim tradicionalne podjele vezane uz uloge u obitelji, dolazi i do podjele u plaćama, gdje žena zarađuje manje nego muškarac za isti posao. Uloga majčinstva također utječe na zadržavanje posla, što je utjecalo na smanjenje plodnosti. U Hrvatskoj imamo slučaj da se sve više žena majki zapošljava honorarno, jer im je na taj način jednostavnije uskladiti posao i obitelj (Volarević, 2018). Promjene u ulogama obitelji uzrokovane su i sve većom zaposlenošću udatih žena izvan kuće (Hoeffner, 2005). Uključivanjem žene u tržište rada stvorila se dodatna nejednakost među ženama koje su usmjerene isključivo na karijeru i onima koje moraju birati između obitelji i karijere. Socijalni nauk Crkve ženin rad u obitelji smatra jednakovrijednim kao i svaki rad izvan obitelji (Volarević, 2018). Feministkinje smatraju da se žena treba školovati i zaposliti se izvan obitelji kako bi postala ekonomski nezavisna od muškarca i u potpunosti se ostvarila kao osoba sa svojim potencijalima (Grünfelder, 2005). Poimanjem žene kao pomoći muškarcu, gubi se vrijednost i svrhovitost njenog bića (Matković Vlašić, 2002).

Promjene u društvu i Crkvi se nisu događale istovremeno. Iako je Katolička crkva imala velik utjecaj na emancipaciju žena i njen položaj u Crkvi i u društvu, sve se više napada zbog određenih postupaka i odredbi u kojima veliki dio svijeta vidi diskriminaciju žena (Parlov, 2011). Kako bi došlo do ravnopravnog uključivanja žene u službe Crkve, svećenici trebaju prestati gledati na ženu iz tradicionalne prizme. Ono što žene očekuju od Crkve jest povjerenje, mogućnost sudjelovanja u crkvenom životu i slobodu kako bi se same uspjele izgraditi, a ne pustile da ih izgrađuju drugi. Suradnja žene u Crkvi ne smije se promatrati kao problem, nego kao šansa za nove mogućnosti i razvoj (Vlašić Matković, 2002). Uključenost žene u Crkvi u Hrvatskoj, ali i u svijetu, vidljiva je u mnogim sferama. Na teološkim fakultetima žene mogu biti profesorice, nositeljice katedre, prodekanice, predstojnice instituta i sl. Također, žene su aktivne i u crkvenim uredima, odgojno-obrazovnim područjima itd. (Migles, 2018).

Ono što je važno naglasiti jest da se Katolička crkva ne zalaže za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena, kao što je slučaj s protivljenjem prava žena da donose odluku o moralnosti korištenja kontracepcije te prava na pobačaj. Katolička crkva dopušta pobačaj samo u slučaju

ugroženosti majčinog života uzrokovanu medicinskim zahvatom. 2008. godine Katolička crkva podržala je inicijativu građana protiv pobačaja (Anić, 2011). Ljudski život je za Crkvu dar od Boga. Pitanje pobačaja za sobom povlači izbor između dvije vrste prava: prava na privatnost ili prava na život. One žene koje se zalažu za život često su religioznije, niže obrazovane, domaćice s tradicionalnim ženskim zanimanjima koje ranije ulaze u brak te imaju više djece. Osim pobačaja, Crkva kao grijeh promatra i umjetnu oplodnju, homoseksualnost, spolne odnose prije braka i preljubu (Goldberger, 2005). Katolička crkva ne podržava ženino pravo da rodi vanbračno dijete ili da pobaci nerođeno dijete (Butler, 2014).

S padom religioznosti, dolazi do sve većeg prihvaćanja modernih vrijednosti. Promjene u religioznosti mogu se promatrati i sve zastupljenijom pojavom individualizacije religioznosti, jer većina njih smatra da Boga treba tražiti u sebi, a ne na nebu (Goldberger, 2005). Katoličanstvo ne podržava razvod te svojim vjernicima strogo propisuje monogamiju. Isto tako, ne podržavaju brak iz prisile. Prema nauku Crkve, žena se ne mora udati, odnosno može ostati neudana. U antičko doba samo se ženu osuđivalo za promiskuitetno ponašanje, dok se u suvremenom svijetu oboje kažnjavaju za kršenje morala. Ovakvo novo gledanje na život, nakon Krista je privuklo velik broj žena u kršćanstvo (URL 1).

5. Položaj žena u protestantizmu

Položaj žena u protestantizmu složena je tematika koju karakterizira nedostatak pisanih radova. Uzrok nedovoljnog bavljenja navedenom tematikom možemo pronaći u kompleksnosti protestantizma kao kršćanske vjeroispovijesti s velikim brojem denominacija. Svaka denominacija na ženu, njen položaj i ulogu gleda na sebi jedinstven način izdvajajući se od ostalih. Osim kompleksnosti protestantizma, nedostatak literature nam također uskraćuje detaljniji pregled položaja žena u svakoj od denominacija unutar protestantizma. Unatoč tome, dat će se uvid u osnovne značajke protestantizma te položaj koji su žene zauzimale kroz samu povijest protestantizma pa sve do danas, kako bi se naposljetku stvorila poveznica s katolicizmom i njegovim naučavanjem.

Protestantizam ne čini samo kalvinizam, luteranstvo i anglikanizam, već i sve skupine i pokreti čija se naučavanja razlikuju od tradicionalnog protestantskog učenja proizašlog iz reformacije. Iako sve denominacije prihvaćaju Bibliju, svaka je denominacija tumači na sebi svojstven način. Osim pluralizma, u protestantizmu se naglašava i individualizam jer svakog pojedinca karakterizira sloboda i samoodgovornost pred Bogom. No, protestantizam nije vjeroispovijest koju u potpunosti karakterizira sloboda i individualizam. Ne naglašavaju se prava čovjeka i vjernika, već njegove dužnosti jer prava, po njima, pripadaju Bogu. Za protestante je vjera sve ono unutar osobe i ono što se oslanja na čovjekovu savjest. Čovjek je oslobođen ljudskog autoriteta, ali je podložan onom Božjem. Bog je za njih jedini autoritet. Protestantizam kao kršćanska vjeroispovijest ime je dobila na Državnom saboru u Speieru 1529. godine, a ovo je dio izjave knezova: „...u svoje ime i u ime sviju naših, protestiramo protiv svih stvari koje su u predloženom dekretu i u posljednjem dekretu iz Speiera suprotne Bogu, njegovoj svetoj riječi, našoj dobroj savjesti i spasenju naših duša“ (Boisset, 1999:13)

Ono što je prethodilo reformaciji bila je kritika Katoličke crkve. Crkvu se kritiziralo zbog posjedovanja svjetovne imovine i moći te zbog naviještanja evanđelja u bogatstvu. Jedan od takvih zagovaratelja bio je John Wyclif, svećenik i doktor teologije, koji je smatrao da svećenici trebaju živjeti u apostolskom siromaštvu, a ne usmjeravati djelovanje isključivo na moć i osvajanje posjeda. Kritikom Crkve, u pitanje se doveo i papin položaj i autoritet (Kunter, 2017). Učenja protestantizma su se različito razvijala obzirom na specifičnosti svake države. Svaka denominacija ima drugačiju perspektivu protestantizma kao vjere te je tumači na sebi svojstven način (Boisset, 1999).

5.1 Učenja najvažnijih protestantskih reformatora

Trojicom najvažnijih reformatora zaslužnih za nastanak i širenje protestantizma smatraju se: Martin Luther, Jean Calvin i Ulrich Zwingli. Posebno su isticali važnost odnosa svakog pojedinca s Bogom te samostalno tumačenje Biblije, a ne posredstvom svećenika.

Iz nauka Martina Luthera nastala je reformacija koja je naposljetku dovelo do nastajanja nove kršćanske vjeroispovijesti, protestantizma. Luther je bio njemačkog podrijetla te je obnašao ulogu svećenika i teologa koji je djelovao u 16. stoljeću. U najpoznatijem djelu „95 teza“ iznio je kritike Katoličkoj crkvi. Njegov cilj bila je reforma Katoličke crkve, no nakon što su njegovi prijedlozi bili odbijeni, osnivale su se neovisne protestantske crkve. Suprotstavljao se crkvenoj hijerarhiji i snažnom autoritetu Rima i pape. Napisao je i „Bibliju“ na njemačkom jeziku, što je utjecalo na širenje protestantizma. Kroz svoja djelovanja utjecao je i na položaj i ulogu žena u društvu. Zalagao se za jednako i ravnopravno školovanje muškaraca i žena (Kunter, 2017). Luther je školu i obrazovanje gledao kao potrebu, smatrajući da je obrazovanje djevojčica ključno za kvalitetno obnašanje uloge buduće majke (URL 3). U vrijeme reformacije uveo je svoj koncept „svećenstva svih vjernika“, kojim je naglašavao da svaki vjernik, bez obzira na vlastite karakteristike, ima pravo biti svećenik te uspostaviti izravan odnos s Bogom, pa tako i žene. Pape koji su u to vrijeme obavljali svoj pontifikat oštro su osuđivali Lutherove stavove. Zbog svojih radikalnih stavova i postupaka, Luther je 3. siječnja 1521. godine izbačen iz Crkve te proglašen heretikom. U javnosti su tada djelovale dvije konfesije: jedna, koja je zagovarala staru vjeru i njen nauk i druga, ona evangelička. Reformacija u Njemačkoj rezultirala je ukidanjem celibata svećenika, održavanjem bogoslužja na njemačkom, a ne na latinskom, kao što je do tada bilo uobičajeno, i sl. (Kunter, 2017).

Ulrich Zwingli djelovao je na području Švicarske te je uz reformatorsku ulogu, obavljao i onu svećeničku. Slagao se s mnogim Lutherovim stavovima te se protivio dominantnoj ulozi koju je euharistija zauzimala unutar crkve te svemu što se tumači izvan Biblije.

Jean Calvin je, kao i Luther, bio teolog i reformator koji je najsnažnije djelovao na području Francuske, odakle je i potjecao, ali i na području Švicarske. Njegovo učenje o predodređenju posebno se naglašavalo. Smatrao je da Bog unaprijed određuje čovjekovu sudbinu, dok su nasuprot tome, ostali reformatori smatrali da čovjek sam bira svoju sudbinu. Zaslužan je i za osnivanje najsnažnije protestantske skupine kalvinizma (Kunter, 2017). Zanimljivo je i to da je Calvin bio stajališta da majka i otac dijele jednaku odgovornost kod odgoja djece (URL 3b).

5.2 Značajne žene kroz povijest protestantizma

Zahvaljujući reformatorskom pokretu i njegovim idejama, žene su imale veći pristup obrazovanju, što je do tada bilo neuobičajeno jer je većina žena bila nepismena. Obrazovanje je ženama omogućilo preuzimanje veće odgovornosti u crkvama, ali i u društvu ([URL 3c](#)). Razne su žene kroz povijest protestantizma doprinijele njegovom razvoju i širenju. Svojim djelovanjem u protestantskim zajednicama utjecale su i na vlastiti položaj u društvu. Dio žena, koje su bile obrazovane i pismene, uključivalo se u reformatorske pokrete. Kao posljedica modernizma i globalizacije osnivalo se sve više udruženja koja su činili muškarci, ali i žene.

Clara Ruth Rouse je početkom 20. stoljeća misionarila u Indiji, dok je nedugo nakon toga preuzela Kršćanski svjetski savez studenata koji je postao međunarodnim ekumenskim pokretom rasprostranjen na svim kontinentima. Marie Dentiere bila je prva reformirana teologinja i intelektualka koja se zalagala za pravo propovijedanja žena. Katarina von Bora, supruga Martina Luthera, smatra se jednom od važnijih žena koje su djelovale kroz povijest protestantizma. Njeno djelovanje usmjeravalo se na borbu za prava žena, s posebnim naglaskom na odnos prema ženama u crkvi. Zalagala se i za veću obrazovanost žena, baš kao i Katharina Schutz Zell, koja je bila podrijetlom iz Njemačke te se aktivno zalagala za veću uključenost žena u vjerske službe i propovijedanje, ali i za veću slobodu govora. Zwinglijeva supruga jedna je od prvih žena koja je Bibliju krenula čitati na njemačkom i tako doprinijela razvoju i širenju protestantizma na tom području, ali i šire. Reformatorica Elizabeth Fry djelovala je na području Engleske u 19. stoljeću. U njevoj borbi za ljudska prava, posebno je isticala žene i zatvorenike. Značajna je i Amerikanka Elizabeth Cady Stanton koja se smatra velikim borcem za prava žena. Borila se i za ukidanje ropstva, gdje je smatrala da su i žene ropkinje. Značajno je njeno objavljivanje prve ženske Biblije 1895. godine. Bila je jedna od rijetkih koja je bila distancirana od Crkve, jer je Bog za nju bio samo posrednik između muškarca i žene. Smatrala je da je u tumačenju Biblije od strane Crkve vidljiva rodna neravnopravnost muškarca i žene te izrazita potlačenost žena. Bila je kritičarka tradicionalnih tumačenja Biblije i njenih tekstova. Prva ordinirana protestantska pastorica bila je Amerikanka Antoinette Louise Brown Blackwell (Kunter, 2017). Madame Jules Mallet kroz svoj je život pomagala djeci, bolesnima i zatvorenicima. 1826. godine otvorila je školu za dojenčad, koja je djecu pripremala za budući život. Kroz navedene je aktivnosti živjela i svjedočila svoju vjeru. Aktivno je poticala uključivanje žena u vlastite aktivnosti, podižući na taj način svijest o raznim društvenim problemima.

Razne su i udruge koje su nastale aktivnim radom i zalaganjem žena protestantkinja kao što su: „*Društvo kršćanskog morala*“ koje je predstavljalo pomoć zatvorenicima, „*Ženski glas*“ predstavljajući dnevne novine feministkinja u kojima je sadržaj oslikavao političku ravnopravnost muškaraca i žena, „*Društvo za emancipaciju žena*“ kojemu je cilj bila ekonomska neovisnost žena kroz samostalni rad te „*Unija prijatelja mladih djevojaka*“ boreći se protiv prostitucije i trgovine bijelim robljem. To je samo dio od mnogobrojnih udruga koje su nastale aktivnim djelovanjem žena protestantkinja (URL 3d).

5.3 Ređenje žena

Upravo zbog kompleksnosti protestantizma kao kršćanske vjeroispovijesti sa svim denominacijama, gdje svaka ima svoje specifičnosti i prakse, na pitanje o mogućnosti ređenja žena nije moguće dati isključivo jedan odgovor. Dok neke crkve ženama dopuštaju mogućnost da aktivno obnašaju ulogu svećenice ili pastore, u drugim crkvama se takve mogućnosti ograničavaju. Neke od crkvi koje ženama dopuštaju ređenje su: Anglikanska, Luteranska i Prezbiterijanska crkva te neke metodističke i episkopalne crkve. Ostale protestantske crkve koje ženama ne dopuštaju mogućnost ređenja, ipak omogućavaju uključivanje u ostale organizirane aktivnosti u crkvi (Boisset, 1999).

One crkve i njima pripadajuće skupine koje podržavaju ređenje žena oslanjaju se na Bibliju i njene značajke tradicije i ravnopravnosti, dok one crkve koje ograničavaju mogućnost ređenja žena smatraju da se i tekstovi iz Biblije tome protive. Tako na primjer, neki dijelovi Biblije promiču jednakost i dostojanstvo žene, dok oni drugi ograničavaju ženinu ulogu u društvu, ali i u crkvi. Upravo zbog toga, svaka protestantska denominacija tumači Bibliju i njene tekstove na sebi jedinstven način. Velik je broj protestantskih crkava koje ženu i njeno djelovanje vide kao ključan čimbenik uspjeha određene zajednice. Ženama u protestantskim crkvama nije bila omogućena aktivnost i maksimalno djelovanje od samih početaka, jer su se često ženskim poslovima smatrali oni u kućanstvu, a ne u crkvama. Unatoč ograničavanju žena u razvijanju njihovih punih potencijala kroz uključivanje u brojne aktivnosti crkve i zajednice, one su se kroz povijest nastavile boriti za potpunu ravnopravnost. Sve je veći broj protestantskih crkava koji posebno naglašavaju važnost uključivanja žena u sve crkvene aktivnosti. Iako mnogi smatraju da je položaj žena u katoličanstvu lošiji naspram ženinog položaja u protestantizmu, možemo ipak zaključiti kako to i nije u potpunosti ispravno gledište. Razlog tome je pluralnost denominacija koja se javlja unutar protestantizma te određenih, međusobno različitih praksi, koje zastupa svaka od njih. Neke denominacije kroz mogućnost ređenja žena pokazuju stupanj vlastite liberalnosti, a ne toliko ravnopravnosti žena s muškarcima. Primjer

toga nalazimo u svakoj denominaciji koja svećenicima i pastorima omogućava mogućnost ženidbe, dok se ženama ne dopušta da u svakoj denominaciji postane svećenica i pastorica. Određeni broj teologa muškarca gledaju kao pozvanog da bude vođa, dok ga žena u tome treba pratiti i pružati mu podršku. Unatoč ovakvim diskriminativnim stavovima, većina protestantskih crkava ipak je prepoznala vrijednost žena i doprinos koji mogu ostvariti (Kunter, 2017).

5.4 Pogled na žene protestantkinje kroz povijest do danas

Položaj i uloga žene u protestantizmu razvijali su se kroz povijest. Ono je ovisilo o povijesnim, društvenim i kulturnim karakteristikama razdoblja u kojem je žena djelovala. U društvima u kojima se ravnopravnost spolova poimala kao čimbenik koji ugrožava hijerarhiju države, ženu se nije aktivno uključivalo ni u crkvene aktivnosti. S druge strane, u društvima u kojima je bila izražena emancipacija žena i postizanje rodne ravnopravnosti, ženu se aktivno uključivalo i u crkvene aktivnosti. Reformacija kao pokret dovela je do osnivanja vjerskih organizacija koje su se u svojoj pluralnosti razlikovale i s obzirom na stajališta koja su zauzimali prema ženama. Ono što je svim denominacijama zajedničko je ravnopravnost žena i muškaraca pred Bogom. U tom su se pogledu protestantske crkve značajno razlikovale od Katoličke koja je naglašavala dominaciju muškarca i pasivnost žene u crkvenoj zajednici. No, važno je naglasiti da nisu sve denominacije imale pozitivan stav prema ženama, što je dovelo do ograničavanja vjerskih zadaća isključivo na muškarce (Lindsay, 2017). Reforma u 16. stoljeću nije promijenila ženinu tradicionalnu ulogu, ali je omogućila veće obrazovanje žena, koje su aktivnije sudjelovale u pokretima koji su se borili za obrazovanje, emancipaciju i pomoć ženama (URL 5). U 16. stoljeću svim pripadnicama ženskog spola u obiteljima koje pripadaju reformatorskim skupinama omogućeno je kvalitetnije obrazovanje za razliku od njihovih vršnjakinja koje su bile katoličke vjeroispovijesti. Djevojčice se u školama poučavalo za obnašanje uloge budućih majki i supruga te su bile obvezne naučiti čitati, računati i pisati. Žene su od 1550. godine održavale molitvene sastanke i propovijedi, a bile su u mogućnosti i krstiti djecu. No, samo 10 godina kasnije iste mogućnosti su im zabranjene. Muškarci su imali prednost u odnosu na žene na vodećim položajima u protestantskim crkvama. No, u Božjim je očima žena bila jednako vrijedna kao muškarac. U to vrijeme, pred ženu se stavila odgovornost da bude domaćica zaslužna isključivo za odgoj djece. No, reformacijom je žena postala jednako vrijednom muškarcu u vjerskom, ali i u političkom smislu. S vjerskog stajališta, žena je bila izuzetno važna za ostvarivanje volje Božje, dok je u političkom smislu bila važna za uspostavljanje društva. Žene su do reformacije bile ovisne o muževima i pastorima, dok se

nakon reformacije ženama otvaraju potpuno nove mogućnosti u kojima postaju neovisne. U znanju je bila ključna uloga, jer su žene na taj način podizale vlastitu svijest te otkrivali nove stvari o vlastitoj vjeri koje su im pomogle u unapređivanju vlastitog položaja. Kroz 16. i 17. stoljeće došlo je do sukoba između reformirane Crkve i države, gdje se vodila borba između priznavanja ili nijekanja protestantizma. Muž je želio pritajiti svoju reformiranu vjeru, dok se žena nije htjela odreći protestantizma. Žena koja se ističe kao primjer bila je Marie Durand koja je zbog privrženosti protestantizmu bila zatvorena 38 godina u Tour de Constance. Nakon toga, Marie Durand postala je simbolom odanosti svojoj vjeri, odnosno protestantizmu kao reformiranoj vjeri. Kroz 18. i 19. stoljeće žene su sve aktivnije u društvu (URL 3e). Ono što je doprinijelo sve većoj i ravnopravnoj uključenosti žena u društvo bila je *Deklaracija o nezavisnosti Sjedinjenih američkih država* iz 1776., koja je imala utjecaj i na mnoge europske države. Uspoređujući s katoličanstvom, i kod protestantizma žene do 19. stoljeća nisu bile aktivne u Crkvi i društvu. Tek nakon toga žene počinju aktivnije djelovati. Ono što je utjecalo na to bilo je formiranje građanskih udruženja i ženskih vjerskih organizacija, koje su jačale ženinu neovisnost, istovremeno stvarajući i novu konzervativnu sliku žene kao izrazito pobožne. Ovakav ideal žene suprotstavljao se idealima koje su zagovarali pokreti za emancipaciju žena. Takvi su se pokreti zalagali za ženinu političku ravnopravnost s muškarcima (Kunter, 2017).

U 20. stoljeću jedan od važnijih doprinosa ostvarile su feminističke teologije koje su kao rezultat svog djelovanja imale izmijenjeno tumačenje tekstova iz Biblije, koje je karakterizirala rodna ravnopravnost i jednakost muškarca i žene. Smatrale su da biblijski tekstovi naglašavaju isključivo muški autoritet i dominaciju u obitelji i crkvi, zanemarujući pritom ulogu žene. Feministkinje su za cilj imale prikazivanje žene kao jednako vrijedne muškarcima u Crkvi. Feminističke teologije posebno su bile izražene kroz djelovanja na području Njemačke i SAD-a, gdje se javljaju dvije struje: radikalna, koja biblijske tekstove tumači kao patrijarhalne i druga struja u kojoj je radikalizam manje izražen, a cilj je reinterpretacija evanđelja i njegove poruke. Feminističke teologije nazivaju se još i oslobodilačke teologije, upravo zbog aspekta podizanja svijesti žena koja rezultira aktivnijom borbom za ljudska prava te većom slobodom govora (URL 4). Tijekom 20. stoljeća u nekim zemljama i njima pripadajućim protestantskim crkvama žene su mogle ostvarivati svoj puni potencijal u svakoj crkvenoj službi, dok u nekim zemljama to nije bio slučaj, već im je djelovanje bilo ograničeno na studiranje teologije ili pomoćnice u crkvenoj zajednici. Situacija se mijenja tijekom Drugog svjetskog rata kada muškarci odlaze u rat, dok su žene prinuđene

doći na njihovo mjesto u obavljanju službe i dijeljenju sakramenata. Povratkom muškaraca iz rata nakon njegovog završetka 1945. godine, žene su ponovno ostale bez dodijeljenog im položaja. No, 1. srpnja 1958. godine na snagu je stupila promjena pravnog statusa i zakona o jednakopravnosti muškarca i žene u pogledu građanskih prava, gdje je ženama teologinjama omogućeno ordiniranje za župnicu ili pastoricu. Unatoč tome, i danas postoje protestantske crkve i zajednice koje ređenje žena promatraju kao izravno protivljenje svemu biblijskom. *Deklaracija o ljudskim pravima* iz 1948. godine također je utjecala na ženin sve ravnopravniji položaj u društvu.

Protestantizam je danas jedna od najbrojnijih vjeroispovijesti u svijetu, s preko milijardu članova, gdje je uočen velik broj prijelaza vjernika katoličke na protestantsku vjeroispovijest (Boisset, 1999). Iako je protestantizam pridonio položaju žena u društvu i crkvi, i dalje je prisutna rodna neravnopravnost u nekim denominacijama. Ženin položaj u crkvi otežavala je povezanost crkve i društva, jer su sve društvene i kulturne promjene utjecale na one religijske. Upravo zbog toga, protestantizam, kojeg karakterizira pluralnost, treba sagledavati iz više perspektiva kako bi se dobio detaljniji uvid. U današnje vrijeme većina se protestantskih crkava bori za potpunu ravnopravnost žene u svim sferama društvenog života, pa tako i u crkvi, gdje za cilj imaju potpuno uključivanje žena u rad crkvenih zajednica, što se najčešće ogleda u mogućnosti ređenja, propovijedanja i vođenja crkve. Unatoč tome što je brak u protestantizmu nosio sa sobom partnerstvo i sklad između muža i žene te naglašavao njenu ulogu domaćice i majke, drugi tu sliku žene interpretiraju kao onu patrijarhalnu, podređenu muškarcu. Kod većine protestantskih zajednica vođenje bogoslužja od strane žene, dijeljenje euharistije, krštenje djece i sl. postalo je uobičajenim i normalnim prizorom tijekom 20. stoljeća. Iako se od 70-ih godina 20. stoljeća ženi kao župnici dozvoljava udaja i osnivanje obitelji, ipak se javljaju određene razlike. Naspram župnika, župnice su zaposlene na manji vremenski period. Isto tako, župnicama su dodijeljeni poslovi koji ne zahtijevaju velik stupanj odgovornosti te samim tim iz toga proizlazi da su oni položaji s nižom plaćom pripisani upravo ženama. I dalje su muškarci zastupljeniji na vodećim položajima (Kunter, 2017).

5.5 Rodna ideologija iz perspektive nekih protestantskih crkava

Rodna ideologija zastupa stajališta koja razlikuju spol i rod, gdje rod sagledavaju kao isključivo društveni konstrukt s određenim, unaprijed dodijeljenim ulogama. Kod roda dolazi do brisanja granica između muškog i ženskog. Zastupnici rodne ideologije smatraju da pridruživanje rodnih uloga ograničava čovjeka u njegovom punom razvoju te dolazi do stvaranja nejednakosti između muškaraca i žena. Protive se svakom dodjeljivanju unaprijed

određenih uloga muškarcima ili ženama. Rodna ideologija bori se protiv svake vrste diskriminacije i nasilja, kao i svakog oblika nejednakosti. Naglasak stavljaju na spolnu ravnopravnost te na slobodu izbora roda, bez obzira na biološki spol. Rodnu ideologiju često se napada zbog prekidanja tradicionalnih vrijednosti i unaprijed određenih uloga i religioznih pitanja.

Sagledavajući stajališta o rodnoj ideologiji iz perspektive protestantizma, ono se razlikuje u svakoj pojedinoj protestantskoj denominaciji. No, svaka protestantska denominacija dijeli neke zajedničke karakteristike. Obzirom na to da protestantizam kao vjeroispovijest karakterizira naglašavanje važnosti Biblije, spol i rod objašnjavaju oslanjajući se na Bibliju i njene tekstove. Smatraju da je Bog stvorio muškarca i ženu te je svakom od njih dodijelio određene uloge koje se međusobno razlikuju obzirom na spol. Rod gledaju kao nešto nepromjenjivo i neprijelazno. Obzirom na to, ona prethodno spomenuta promjena između muškog i ženskog roda te njihov međusoban prijelaz iz jednog u drugog, u protestantizmu je predmet raznih debata. Oni koji se rodnoj ideologiji protive, u isto vrijeme zastupaju tumačenja spola na temelju Biblije i njenih tekstova. Osim onih koji se rodnoj ideologiji protive, postoje i one protestantske denominacije koje podržavaju stajališta rodne ideologije, kao što su rodna ravnopravnost te različiti oblici rodnog izražavanja. Svoja stajališta opravdavaju Isusovim učenjem koji je zagovarao i naglašavao jednakost. Stajališta određene protestantske denominacije o rodnoj ideologiji ovise o tradiciji i kulturi određene denominacije (Bižaca, 2012). Iako protestantizam kao kršćansku vjeroispovijest karakterizira veća sloboda izbora te karakter nekih protestantskih crkava iskazuje veću toleranciju i prihvaćanje tzv. „rodne ideologije“, ipak to ne važi za apsolutno sve crkve koje svoje učenje temelje na protestantizmu. Primjer za to nalazimo u protestantskoj reformiranoj kršćanskoj crkvi, koja boreći se protiv tzv. rodne ideologije ne podržava Istanbulsku konvenciju, baš kao i Katolička crkva. Ratifikaciju Istanbulske konvencije vide kao glavni čimbenik nametanja rodne ideologije društvu. Iako se prethodno spomenuta Protestantska reformirana kršćanska crkva u Hrvatskoj bori protiv svake vrste nasilja nad ženama bez obzira na njihovo podrijetlo, oni pak smatraju da Istanbulska konvencija ne propagira isključivo zaštitu žena od svake vrste nasilja, već dovodi do nametanja tzv. rodne ideologije i njenih tumačenja hrvatskom društvu i njegovim građanima. Tumačenja koja proizlaze iz rodne ideologije suprotna su onim stajalištima i vrijednostima koje je tradicionalno karakteristično za hrvatsko društvo. Cilj je rodne ideologije da muško i žensko učini jednakima. Dok iz odnosa muškarca i žene proizlazi život, rodna ideologija se nasuprot tome vidi kao presudna za uništenje braka i obitelji, a samim tim i uništenje života. Želi se

uništiti i svaka različitost između muškarca i žene. Rodna ideologija svojim tumačenjima ugrožava čovjekov identitet (URL 6).

Svaka kršćanska vjeroispovijest pluralnost roda vrednuje na sebi svojstven način. Kao što je spomenuto u prethodnom poglavlju o katoličanstvu, Katolička crkva kategoriju roda sagledava kao tzv. „rodnu ideologiju ili revoluciju“ kojom se razaranjem tradicionalnih spolnih identiteta i pripadajućih uloga želi stvoriti „novog čovjeka“ oslobađajući ga od svih tradicionalnih uloga i stega. Kroz rod se očitava borba protiv dominirajućeg položaja i utjecaja kršćanstva i njegovih vjeroispovijesti na društvo. Isto tako, rod predstavlja ideologiju koja sve veću važnost pridaje stvaranju homoseksualnih odnosa, dok one heteroseksualne osporava (URL 7).

6. Zaključak

Cilj ovoga rada bio je prikazati prava žena i njihov položaj u protestantskim crkvama i Katoličkoj crkvi te dovesti u vezu razlike do kojih dolazi u različitim kršćanskim vjeroispovijestima, protestantizmu i katoličanstvu. Katolička je crkva jedna, dok onih protestantskih crkava ima više, što je doprinijelo njihovim različitim stajalištima koji zauzimaju prema ženi, njenim pravima i položaju. Pregledom i istraživanjem literature, došlo se do zaključka da je ono što utječe na tradicionalniji stav Katoličke crkve prema ženama jest ograničenost i hijerarhija te nedostatak slobode u kojoj bi žene mogle ostvariti svoje pune potencijale. Žene se u Katoličkoj crkvi nalaze u znatno lošijem i podređenijem položaju, nego što je to slučaj s protestantizmom i njegovim denominacijama.

Sloboda i individualizam, koji su spomenuti u samom uvodu radu, vrijednosti su koje su prisutne u većini protestantskih crkava. Upravo su te vrijednosti učinile velik pomak kod pogleda na žene i njihova prava iz perspektive protestantskih crkava. Razvojem modernog društva sve se veći naglasak stavlja na slobodu i individualizam, što je dovelo i do rasprava na temu rodne ravnopravnosti. Većina se protestantskih crkava danas zalaže za rodnu ravnopravnost te se otvaraju teme o tzv. rodnoj ideologiji. Tzv. rodna ideologija ima svoje pristalice i protivnike, gdje se jedni zalažu za potpunu rodnu ravnopravnost i slobodu rodnog izražavanja, dok se oni ostali tome protive. Katolička crkva oštro osuđuje rodnu ideologiju smatrajući da čovjek prisilno mijenja svoju sudbinu danu od Boga. Takvim stajalištem Katoličke crkve, dolazi do ograničavanja ljudske slobode te samim tim i razvijanja ljudskih potencijala. Kao što je detaljnije objašnjeno u tekstu, tzv. rodna ideologija jedan je od glavnih čimbenika koji su doveli do odbacivanja Istanbulske konvencije od strane Katoličke crkve te oštarih napada na feminizam i njegov nauk. Tzv. rodna ideologija je izraz koji koristi Katolička crkva i konzervativni kritičari, a ne feministkinje. Osnova na kojoj se temelji tzv. rodna ideologija je iskaz feministkinje Simone de Beauvoir da se ženom ne rađa, već postaje. Crkva ne može prihvatiti to da se muškarcem kao rodnom postaje u smislu odgoja, gdje se odgoj postiže usmjeravajući čovjeka na određene muške ili ženske vrijednosti te mu se daje potpuna sloboda izbora. Ljudi imaju slobodu sami kreirati svoj rod. Katolička crkva ne prihvaća prethodno navedeno jer polazi od vlastitog naučavanja, koje je zapisano u Bibliji, da je Bog stvorio čovjeka i ženu na određeni način, čovjeka iz blata, a ženu iz muškarčeva rebra. U tom je smislu ženi uskraćena sloboda u Katoličkoj crkvi, gdje joj nije dana mogućnost da stvori samu sebe. Prihvatanjem stajališta tzv. rodne ideologije te naučavanja feministkinja, Katolička crkva bi srušila vlastitu tradiciju te ugrozila dominaciju muškaraca. Dok Katolička crkva promiče

patrijarhalne vrijednosti koje potiču ženinu diskriminaciju, na protestantske crkve sve je više utjecalo postmoderno, potrošačko društvo koje kroz medije naglašava individualizam, ugodu i slobodu. Tzv. rodna ideologija predstavlja kamen spoticanja za Katoličku crkvu, ali i za konzervativnu javnost i vjernike, u onom smislu u kojem oni ne priznaju one postulate i znanstvene činjenice koje iznose feministkinje, da kulturni i društveni čimbenici utječu na stvaranje naših rodnih identiteta, odnosno stvaranja muškarca i žene. Tzv. rodna ideologija i robovanje stereotipima i postulatima te ne prihvaćanje i drugih pokazatelja kojima upravljaju feministkinje, ali i znanost, je nešto što uvjetuje diskriminaciju žena, odnosno zatvorenost prema ženama gdje se kao najbolji primjer može uzeti zabrana ređenja žena, čime se narušava rodna ravnopravnost. Tzv. rodna ideologija zastupa ravnopravne odnose muškarca i žene, ali i veću slobodu kada je u pitanju seksualno izražavanje i odnosi te pravo na pobačaj. Protivnici rodne ideologije, u ovom slučaju Katolička crkva, žele ograničiti prava i slobodu žena da utječu na vlastite životne odluke. Brak definiraju kao zajednicu isključivo muškarca i žene, dok lezbijkama, homoseksualcima, transrodnim osobama i sl. žele ograničiti prava te im oduzeti slobodu izbora vlastitog života. Sve ono čemu se Katolička crkva protivi, tzv. rodna ideologija podržava.

7. Literatura

Anić, Jadranka Rebeka (2011). "Ljudska prava žena u kršćanstvu", u: Radačić Ivana i Jelka Vince Paulla (ur.). *Ljudska prava žena : Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon usvajanja Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena : zbornik radova*. Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar ; Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova, str. 59-80.

Bižaca, Nikola (2012). „Kako razumjeti rod? Angažirani uvod u prijepore o rodu u Katoličkoj crkvi“, *Crkva u svijetu*, 47 (3): 392-401.

Boisset, Jean (1999). *Protestantizam – kratka povijest*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Butler, Sara (2014). *Katoličko svećeništvo i žene : vodič kroz crkveni nauk*. Zagreb : Kršćanska sadašnjost.

Črpić, Gordan, Sever, Irena i Mravunac, Damir (2010). „Žene i muškarci: egalitarnost na egzistencijalnoj i kolizija na svjetonazorskoj ravni“, *Društvena Istraživanja*, 19 (1-2 (105-106)): 69-89.

Goldberger, Goran (2005). „Revitalizacija religije u sjeni naslijeđa liberalne zakonske regulative: stavovi o pobačaju“, *Sociologija i prostor*, 43 (2(168)): 409-437.

Grünfelder, Anna Maria (2005). "Diferencija" kao povlastica : feministički ciljevi i katolički nauk“, *Filozofska istraživanja*, 25 (2): 281-293.

Hoeffner, Joseph (2005). *Kršćanski socijalni nauk*. Zagreb : Kršćanska sadašnjost.

Kunter, Katharina (2017). *500 godina protestantizma: Putovanje od početaka do naših dana*. Zagreb : Teološki fakultet Matija Vlačić Ilirik.

LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2021.) *Katolička crkva*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30901> (Pristupljeno: 12.4.2023.)

LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2021.) *Katolicizam*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30899> (Pristupljeno: 13.4.2023.)

LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2021.) *Pravoslavlje*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50015> (Pristupljeno: 15.4.2023.)

LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD MIROSLAV KRLEŽA (2021.) *Pravoslavne crkve*. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50016> (Pristupljeno: 16.4.2023.)

Lindsay, Thomas Martin (2017). *Reformacijski priručnik : luteranizam, kalvinizam, anglikanizam*. Zagreb : Branimir Bučanović.

Matković Vlašić, Ljiljana (1977). "Žena u crkvenim strukturama jučer i danas", *Crkva u svijetu: Crkva u svijetu*, 12(2): 131-137.

Matković Vlašić, Ljiljana (2002). *Žena i crkva*. Zagreb : Multigraf.

Migles, Silvija (2018). „Žene i muškarci u Crkvi. Mogućnost ostvarenja i istinske komunikacije i suradnje“, *Bogoslovska smotra*, 88 (3): 711-734.

Mihaljević, Damirka (2016). „Feminizam – Što je ostvario?“, *Mostariensia*, 20 (1-2): 149-169.

Parlov, Mladen (2011). *Žena u Crkvi, Crkva o ženi*. Split: Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu.

Radin, Štimac Helena (2011). „Izveštavanje Republike Hrvatske o primjeni Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena“, Radačić Ivana i Jelka Vince Paulla (ur.). *Ljudska prava žena : Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon usvajanja Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena : zbornik radova*. Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar ; Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova, str. 17-24.

Rebić, Adalbert (2002). *Opći religijski leksikon*. Zagreb: Hrvatski leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002 (enciklopedija)

Volarević, Marijo (2018). *Žena u obitelji, društvu i Crkvi : feminizam, rodna ideologija i crkveni nauk*. Zagreb : Glas Koncila.

Woodhead, Linda (2004). *An introduction to Christianity*. New York: Cambridge University Press.

Izvori na internetu:

URL 1: *Mrzi li Katolička Crkva žene?*, <https://www.bitno.net/academicus/teologija/christopher-kaczor-katolicka-crkva-mrzi-zene-mit/>

URL 2: *Izjava HBK o ratifikaciji "Istanbulske konvencije"*, <https://hbk.hr/dokumenti-hbk/izjava-hbk-o-ratifikaciji-ratifikaciji-istanbulske-konvencije/>

URL 3: *The role played by protestant women in society from the XVIth to the XIXth centuries*, <https://museeprotestant.org/en/notice/the-role-played-by-protestant-women-in-society-from-the-xvith-to-the-xixth-centuries/?parc=15888>

URL 4: *Feminist Theologies*, <https://museeprotestant.org/en/notice/feminist-theologies/?parc=15888>

URL 5: *The role of women in Protestantism*, <https://museeprotestant.org/en/parcours/the-role-of-women-in-protestantism/>

URL 6: *Protestantska reformirana kršćanska crkva protiv rodne ideologije u Istanbulskoj konvenciji*, <https://lidermedia.hr/aktualno/protestantska-reformirana-krscanska-crkva-protiv-rodne-ideologije-u-istanbulskoj-konvenciji-31405>

URL 7: *Don Damir Stojić: "Rodna ideologija narušava čovjekov identitet"*, <https://laudato.hr/Novosti/Hrvatska/Don-Damir-Stojic---Rodna-ideologija-narusava-covje.aspx>